

Hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga

En kränkning av barns och ungas rätt till
integritet?

Anna Kaldal och Emelie Kankaanpää
Juridiska institutionen, Stockholms universitet

Bakgrund

Två artiklar där vi behandlar hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga.

- Del I behandlar frågan om hedersrelaterat våld och förtryck utgör en kränkning av barn och ungas rätt till integritet.
- Del II diskuterar, med utgångspunkt från del I på vilket sätt hedersrelaterat våld och förtryck av barn och unga täcks av straffrätten och om den tillgodoser barn och ungas rätt (Hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga – Samhällets ansvar och förutsättningar att utreda och beivra brott).

Bakgrund

- Åklagarmyndigheten påtalat det svåra i att bedöma hur långt föräldrarätten sträcker i sig i förhållande till barnets rätt till integritet i den straffrättsliga bedömningen.
- Frågan gäller i alla ärenden där barnet utsätts för brott i hemmet, men hade uppmärksammats särskilt i de hedersrelaterade ärendena, där man hade sett att det många gånger fanns indikatorer på lindriga brott i de ärenden som rörde de allvarligaste brotten.

Hedersbegreppet

- Forskning kring heder – vad är heder
- Forskning från olika perspektiv, inget juridiskt begrepp, inte heller någon vedertagen vetenskaplig definition.

Hedersrelaterat våld är brott riktade mot någon - ofta en släkting - som, enligt gärningsmannens och övriga släktens eller gruppens uppfattning, riskerar att vanära eller har vanärat gärningsmannens, släktens eller gruppens heder, i syfte att förhindra att hedern skadas eller förloras alternativt för att reparera eller återställa den skadade eller förlorade hedern. Åklagarmyndigheten, 2006

Hedersbegreppet

Hedersrelaterat våld och förtryck, liksom mäns våld mot kvinnor generellt, har sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar om dessa. När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhet i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld, våld och dödligt våld. Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och våld i samkönade relationer. Skr.2007/08:39.

Hedersbegreppet

- Hederskod
- Kollektivet som utgångspunkt
- Oskulds/kyskhetsnorm, men inte bara flickor som drabbas
- Konsekvenser för barnet
  - dubbelhet
  - kontroll och begränsningar ökar i de yngre tonåren/förpuberteten
  - kontrollen och begränsningarna kan bestå av mer vardagliga begränsningar (såsom klädval och socialt umgänge) och mer ingripande (såsom äktenskap)

Rättsliga utgångspunkter

- Barns särskilda sårbarhet och rätt till särskilt skydd
  - Framgår av både nationell och internationell rätt
    - FB 6:1 och 6:2 samt BK art 6., art 16, art. 19
- Föräldrarätten – ansvar för barnet – omfattande beslutanderätt
  - Framgår av både nationell och internationell rätt
    - FB 6:2, 6:11 och 6:13 BK art. 5, art. 9 och art. 18
- Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet: barn eller föräldrars? (art 14 och preambeln)

» **Var går gränsen?**

Var går gränsen för föräldrarnas beslutanderätt

- Föräldrarätten enligt BK: vid barnets bästa
  - Barnets bästa ska tolkas i förhållande till konventionen som helhet
    - Bl.a. BK
      - art. 16, skydd från godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens,
      - art. 19, alla former” av fysiskt eller psykiskt våld,
      - art. 31, vila och fritid, till lek och rekreation
    - Inte minst art. 12, barnets rätt till delaktighet
    - Art. 2 risk för diskriminering av flickor
- Enligt svensk rätt?
  - FB 6:11 andra meningen – barnets rätt till medbestämmande
  - LVU
    - Vad säger LVU och hedersrelaterat våld och förtryck?
      - Våld och övergrepp tydliga riskfaktorer, även kontroll, dock en svårare bedömning av när den är tillräckligt allvarlig (HFD 2014 ref. 46)

Slutord

- Klart att våld och förtryck innebär en kränkning av barnets grundläggande mänskliga rättigheter (vad som är "förtryck" är dock inte enkelt att definiera)
- Ju äldre desto mer inflytande enligt svensk och internationell rätt – i familjestrukturer där utvecklingen går i motsatt riktning kan strida mot barnets grundläggande rättigheter
- Gränsen för vårdnadshavarens "rätt" enligt BK går vid barnets bästa, oklart vad det innebär? Särskilt vårdnadshavarens värderingar i relation till barnets tankefrihet
- Enligt svensk rätt vid LVU
  - Våld och övergrepp enklare än förtryck och kontroll (HFD 2014 ref. 46)
- Gör en rättighetsbaserad lagstiftning skillnad?
  - Kräver barns delaktighet och kunskap